

A szélesebb európai szomszédság helyi dimenziói: politikai közösség kialakítása a határon átnyúló együttműködések gyakorlata és párbeszéd révén

(Local Dimensions of a Wider European Neighbourhood: Developing Political Community through Practices and Discourses of Cross-Border Co-operation, szerződés szám: 028804, 2006-2009)

EUDIMENSIONS

www.eudimensions.eu

A szélesebb európai szomszédság helyi dimenziói: politikai közösség kialakítása a határon átnyúló együttműködések gyakorlata és párbeszéd révén

(Local Dimensions of a Wider European Neighbourhood: Developing Political Community through Practices and Discourses of Cross-Border Co-operation, szerződés szám: 028804, 2006-2009)

EUDIMENSIONS

www.eudimensions.eu

Témavezető: Pálné Kovács Ilona

Megbízó: Európai Unió 6. Keretprogram Brüsszel

A projekt jellege

A EUDIMENSIONS egy tudományos alapú kutatási program, az Európai Unió 6. Kutatási Keretprogramjának 7. prioritása keretében folyik, a 4.2.1 fejezet (New Borders, New Visions of Neighbourhood, azaz Új határok, új képek az új szomszédságról) alatt.

A 2006 májusától és 2009 áprilisáig tartó EUDIMENSIONS projekt alapvető célja az Európai Unió szomszédsági környezetével való kapcsolatának, azon belül is az egyszerű együttműködésen túlmenő és bizonyos mértékű integrációt hordozó kapcsolatok vizsgálata. Az Európai Unió a regionális együttműködést és partnerséget minden résztvevő számára komoly eredménnyel járó folyamatnak tartja, amely erősíti a térség stabilitását, biztonságát és jólétét.

A projektben résztvevő partnerek

- a vezető partner Institut für Regionalentwicklung und Strukturplanung, Területfejlesztési és Tervezési Kutatóintézet, IRS, Németország, Berlin
- Queen's University-n működő Centre for International Borders Research, az Észak-Írország, Belfast
- a Tartui Egyetem Politikatudományi Tanszéke; Észtország
- Tesszaloniki Egyetem Tervezési és Területfejlesztési Tanszéke; Görögország
- Közel-keleti Egyetem Fekete-tenger és Közép-Ázsia Központja; Törökország, Ankara
- Alexandru Ioan Cuza Egyetem Bölcsészkarának Szociológia és Szociális Munka Tanszéke; Iași, Románia
- Karéliai Intézet; Joensuu, Finnország
- a Magyar Tudományos Akadémia Regionális Kutatások Központja Dunántúli Tudományos Intézete; Pécs
- Gdanski Egyetem Gazdaságföldrajzi Tanszéke; Lengyelország
- Centre for Border Research (Határkutató Intézet) Hollandia, Nijmegen

A projekt célkitűzései

Az EUDIMENSIONS projekt keretében azt kutatják a részt vevő partnerek, hogy a határon átnyúló együttműködések és politikai kapcsolatok az Európai Unió tagállamai és a szomszédos országok között milyen hatást gyakorolnak az európai politikai közösségre, a tágabb értelemben vett európai közösség fejlődése hogyan jelentkezik az országhatárokon átnyúló és az Európai Unió külső határainak másik oldalán lévő közösségek felé irányuló együttműködési kezdeményezésekben és a változó politikai hangnemben. A határon átnyúló együttműködések és a civil társadalom vizsgálatával a kutatócsoport célja az, hogy elemezze az európai integrációnak és bővítésnek a kormányzás rendszerére és közvetlenül az állampolgárokra gyakorolt hatását. A projekt arra irányul, hogy felderítse az EU új külső határainak kezelésével és a határokról az emberekben élő képekkel, illetve a szomszédsággal kapcsolatos politikákkal kapcsolatos kihívásokat és lehetőségeket.

Az EUDIMENSIONS program vizsgálata kiterjed a Szomszédság (mint „közelség”), illetve az Európai Erődítmény (mint „távolság” és „kirekesztés”) veszélye közti ellentmondásra, ahogyan azt az EU külső határa mentén élő, helyi fejlesztésben érintett szereplők érzékelik.

Felvetődik a kérdés, hogy politikai közösség kialakul-e a külső határok mentén és hogy a kulturális korlátok eredményeképpen kialakulnak-e Európáról és szomszédos területeiről új mentális térképek. Lényegében az EUDIMENSIONS a „határképződés” folyamatait vizsgálja, illetve azt, hogy e folyamatokra milyen hatást gyakorolnak a különböző szinteken ható, változó geopolitikai tényezők (ösztönzők és korlátok).

A projekt konkrét vizsgálati területei:

- Az új európai geopolitikai környezetnek a civil társadalom határon átnyúló kapcsolataira gyakorolt hatásai;
- A civil társadalom együttműködési folyamatai, működési környezetük (helyi, regionális, országos, transznacionális szinteken), valamint az EU szerepe e kapcsolatok alakulásában, különös tekintettel az új szomszédosági politikára;
- Milyen probléma-megelőző, konfliktuskezelő megoldások és közös akciók alakulnak ki az Unió új külső határain
- A társadalmi ismeretek és a társadalmi hatalom hogyan állítható a regionális együttműködések és a regionális fejlődés szolgálatába (például legjobb gyakorlatok elterjesztése révén);
- Az EU szerepe a szomszédosági kapcsolatok alakulásában: párbeszéd, politikák és támogatási programok.

Az MTA RKK konkrét feladata

Az MTA RKK DTI kutatási területe a projekten belül a magyar-ukrán határtérség. A projekt során több részfeladatot végeznek el az intézet kutatói (Pálné dr. Kovács Ilona, Somlyódy né dr. Pfeil Edit, dr. Hajdú Zoltán és dr. Raffay Zoltán):

- Háttér tanulmány készítése a határon átnyúló együttműködésekről, illetve kétoldalú kapcsolatokról a magyar-ukrán határtérségben (történelem, gazdasági helyzet, népesség és kisebbségek, a határon átnyúló kapcsolatok jogi dimenziói, a határon átnyúló mozgások – személyek, áruk, szolgáltatások – kérdései, biztonságpolitikai kérdések, fejlesztési dokumentumok a határtérségre, EU-támogatások);
- Esettanulmány készítése az magyar-ukrán határtérségben a háttér tanulmányban felsorolt társadalmi-gazdasági ügyek aktuális állapotáról;
- A magyar-ukrán, illetve a finn-orosz, ész-orosz, lengyel-ukrán, lengyel-kalinyingrádi, román-moldáviai, török-görög, valamint a spanyol-marokkói határtérségek esettanulmányainak összefoglalása, a projekt eredményeinek végső felhasználói számára fontos

tanulmányok leszűrése. Kiemelt figyelmet fordítunk a nyolc térség esettanulmányainak összefoglalása során az alábbi kérdésekre:

- Az együttműködéseket lehetővé tevő és szabályozó Európai Unió és országos szintű politikák és gyakorlatok;
- A belső integrálódás foka a határtérségekben, társadalmi részvétel;
- A külső integrálódás foka a határtérségekben, kapcsolatok az országos és az uniós szinttel;
- Formális intézmények: döntéshozatal és érintett kormányzati szintek;
- Informális hálózatok: döntéshozatal, érintett szintek és szereplők;
- A helyi gazdasági együttműködések formái;
- Stratégiák: regionális együttműködési tervek és programok; illetve
- Projektek: jövőképek, célkitűzések, szereplők;

A projekt eredmények nyilvánossága

A projekt eredményeinek végső felhasználói: Európai Bizottság, a határon átnyúló együttműködésekben érintett nemzetközi és regionális szintű szervezetek, határon átnyúló tevékenységet folytató civil szervezetek, az Európai Határtérségek Szövetsége, az Európa Tanács, illetve országos, regionális és helyi hatóságok, valamint a tudományos szféra és az állampolgárok.

Alkalmazott módszerek:

- rendszeres műhelyfoglalkozások, hálózatépítés;
- a Bizottság számára írt jelentések;
- a projekt honlapján (www.eudimensions.eu) közzétett információk;
- az érintett határtérségekkel kapcsolatos adatbázisok;
- egyetemi oktatás számára készített anyagok, újságokban közölt cikkek;
- a kutatás eredményeit bemutató könyv;
- a politikusokkal tartott eszmecsere;
- referált folyóiratokban közzétett tudományos publikációk;
- műhelyfoglalkozás a szakpolitikai döntéshozók számára (Brüsszelben);
- az együttműködésekben érintett szereplők számára helyi szemináriumok;
- és a projekt végén szervezett zárókonferencia.

A projektől várt hatások

A projektől azt várják a kutatók (és a közvélemény), hogy tudományos igényű, politikai jellegű és Európára általánosítható eredményt adjon. A közvetlen eredmények elsősorban a kutatói csapat közzétett jelentései, cél ugyanakkor, hogy ne csak a szűkebb szakmai körök, hanem minden érintett személy és szervezet (az Európai Unió Bizottsága, a civil szervezetek, a határon átnyúló együttműködésekben érintett helyi vagy regionális szereplők stb.) számára hasznos eredmények szülessenek. Európai szinten a projektől az alábbi hozzáadott érték várható:

- Hozzájárulás az Európai Kutatási Terület (ERA) megerősödéséhez soknemzetiségű kutató-csapat kialakításával, illetve a szomszédos országok (elsősorban Törökország, Oroszország, Moldávia és Marokkó) kutatóival való együttműködés elősegítésével, valamint a kutatási eredmények széles nemzetközi közvélemény elé tárásával;
- A határtérségben tevékenykedő civil társadalmi szervezetek részvételi lehetőségeinek feltérképezése az Európai Unió külső határai mentén;
- Annak a kiderítése, hogy a nemek közötti egyenlőség ügye (például a nők egyenlő bánásmódban részesítése) megjelenik-e határon és kultúrákon átnyúló kapcsolatokban a tágabb európai környezetben;
- Az EU és a kiválasztott szomszédos országok közt a határregiókban „politikai hálózatok” és az érintettek egyéb együttműködéseinek megjelenése, mint az új politikai közösség kialakulásának jele.

A projekt várhatóan az uniós szomszédosági szakpolitika fejlődéséhez is hozzájárul.

A vizsgálat módszerei

Az EUDIMENSIONS a célkitűzéseket a civil társadalmi szerveződések együttműködéseinek elemzésével éri el, működésük minden (helyi, regionális, országos, országhatáron átnyúló) szintjén. Esettanulmányok készülnek az egyes szervezetekről és a határon átnyúló együttműködés hálózatairól. A projekt vizsgálati területén belül a kutatók különös figyelmet fordítanak a regionális, társadalmi, politikai fejleményekre és a környezetvédelmi kérdésekre. Kiemelt figyelmet élveznek azok a szociális, kulturális és nemek közti egyenlőséggel kapcsolatos ügyek, amelyekre nem fordítottak kellő figyelmet a határon átnyúló együttműködések eddigi vizsgálatai.

A kutatói csapat által elfogadott megközelítés lényege a helyi, nemzeti és európai tényezők kölcsönhatásának vizsgálata különböző körülmények között (területi esettanulmányok). Vizsgálat tárgyát képezi négy, egymásra kölcsönösen ható folyamat:

- Kormányzási modellek és mechanizmusok;

- Politikai nyelvezet és kommunikáció;
- Az EU és a Kibővült Európa megítélése helyi szinten;
- Az EU saját geopolitikai gyakorlata és „Szomszédtság”-felfogása.

A konzorcium különböző forrásokat használ fel és többféle módszert alkalmaz:

Forrás	Módszer	Célkitűzés
Helyi fejlesztési és társadalmi ügyek az esettanulmányok helyszínén	Sajtófigyelés és -elemzés, helyi szemináriumok	A határon átnyúló együttműködések kialakításának technikai és funkcionális dimenziói; a határon átnyúló kapcsolatok típusainak meghatározása
Stratégiai és politikai tervdokumentumok, különböző szintű kormányzati dokumentumok (EU-s szinten, országos és az adott régió szintjén)	Dokumentumelemzés, konferenciák és egyéb rendezvények szervezése	Az érintett politikai szereplők gyakorlatainak, álláspontjának és érdekeinek feltárása mindhárom szinten; az együttműködési stratégiák jellemzői; az európai határon átnyúló együttműködések alkalmazhatósága az esettanulmányok helyszínénél szolgáló régiókban
A jelenlegi határon átnyúló struktúrákról és programokról folyó politikai és tudományos viták	Dokumentumelemzés, konferenciák és egyéb rendezvények szervezése	Az érintett politikai szereplők gyakorlatainak, álláspontjának, véleményének és érdekeinek feltárása; az európai határon átnyúló együttműködések alkalmazhatósága az esettanulmányok helyszínénél szolgáló régiókban
A helyi szereplők véleményei, a helyi ügyek szakértőinek megfigyelései	Mélyinterjúk, szakértői találkozók, helyi szemináriumok, dokumentumelemzés	Az érintett politikai szereplők gyakorlatainak, álláspontjának, véleményének, megközelítésének és érdekeinek feltárása; a határon átnyúló együttműködések szereplőinek koncepciói, paradigmái és megközelítései
Kiválasztott stratégiai fontosságú szereplők véleménye, országos és országos szint feletti szereplők véleménye	Mélyinterjúk, szakértői találkozók, dokumentumelemzés	Az érintett politikai szereplők gyakorlatainak, álláspontjának, véleményének, megközelítésének és érdekeinek feltárása; az együttműködési folyamatok jellemzőinek feltárása; az együttműködések eredményeinek kimutatása (sikerek és korlátok); a határon átnyúló együttműködések szereplőinek koncepciói, paradigmái és megközelítései; utólagos szempontok az együttműködések hozzáadott értékének felbecsléséhez